

Bijenhôtels in de publieke ruimte

In Groen (Koster, 2013) is al eerder aangegeven, dat wilde bijen meer aandacht verdienen bij het groenen landschapsbeheer. Hoewel het in tegenstelling tot honingbijen relatief goed gaat met de wilde bijen, moeten we toch alle zeilen bijzetten om de bijenstand te verbeteren en blijvend te handhaven.

In principe gaat het om twee onlosmakelijke met elkaar verbonden aspecten: voldoende drachtplanten (voedselplanten) voor nectar en stuifmeel en nestgelegenheid. Deze twee levensvoorwaarden moeten op hetzelfde moment op één plek voorkomen. Over de drachtplanten is al relatief veel geschreven, maar over de nestplaatsen van bijen en vooral de samenhang van nestplaatsen en drachtplanten is bij de meeste groen- en landschapsbeheerders nog weinig bekend.

Als we willen dat er meer wilde bijen komen, moeten we rekening houden met de combinatie drachtplanten, bloeiperiode, vliegtijden van wilde bijen en de wijze van nestelen.

Wilde bijen kunnen op het gebied van nestelen globaal in twee groepen worden verdeeld.

Bijen die in de grond nestelen, zijn bijen die meestal zelf een nestgang met verschillende nestkamers graven. Bijen die bovengronds van bestaande holten gebruikmaken, zijn ook de bijen die in bijenhôtels nestelen.

Deze 'bovengrondse' bijen maken van nature gebruik van holle, afgestorven stengels van kruidachtige planten (bijvoorbeeld riet) en zijn te vinden in afgestorven holle ranken van braam en van andere struiken. Veel wilde bijen nestelen in verlaten kevergangen in afgestorven hout. Er zijn bijen die in

Behangersbij.

Voor uitvoerige informatie en foto's over de constructie van bijenhôtels, de plekken waar ze kunnen worden geplaatst en drachtplanten wordt verwezen naar www.bijenhôtels.nl. Voor meer informatie over de bijen www.denederlandsebijen.nl.

Rosse mestelbij.

Gehoornde metselbij.

plantengallen en slakkenhuizen hun nest maken. Ook allerlei gaatjes in muren, niet geïmpregneerde afrasteringspalen en zelfs houten tuinmeubels met schroefgaten worden als nestgelegenheid benut.

Bijen als cultuurvolgers

Veel wilde bijen die boven de grond nestelen, zijn ook cultuurvolgers en kunnen in principe overall,

waar de juiste planten voorkomen, worden aangetroffen. Veel oude landschapselementen waar bijen konden nestelen, zijn vooral de laatste vijftig jaar als sneeuw voor de zon verdwenen. Het gaat hier om oude houten en stenen schuren, oude, min of meer verweerde gebouwen en muren, oude houten hekken, oude afrasteringspalen die de boeren zelf maakten van geriefhout. Ongemaaide overhoeken met allerlei soorten plantengestengels waar wilde bijen decennia lang konden nestelen, zijn buiten de zogenaamde nieuwe natuurgebieden, met uitzondering van spoorwegterreinen, een zeldzaamheid geworden. Maar de redding lijkt nabij: zoals we voor oeverzwaluwen nestwanden maken, voor gierzwaluwen en nog veel meer andere vogels nestkastjes ophangen, zo maken we vooral sinds het jaar van de bijen (2012) ook nestgelegenheid voor wilde bijen die boven de grond nestelen. Dit zijn de zogenaamde bijenhôtels en nestkastjes voor bijen. Ze kwamen eerst in privétuinen en educatieve tuinen, maar de laatste jaren worden er ook bijenhôtels in publieksruimtes geplaatst. In openbaar groen, parken, kinderboerderijen, kasteeltuinen, terreinen van Staatsbosbeheer en op vele andere publieksplekken. Veel van deze bijenhôtels staan op plekken waar de relatie met de juiste drachtplanten ontbreekt. Geen wonder dat deze bijen-

Enkele voorbeelden van bijen die gebruik maken van bijenhôtels en nestkastjes

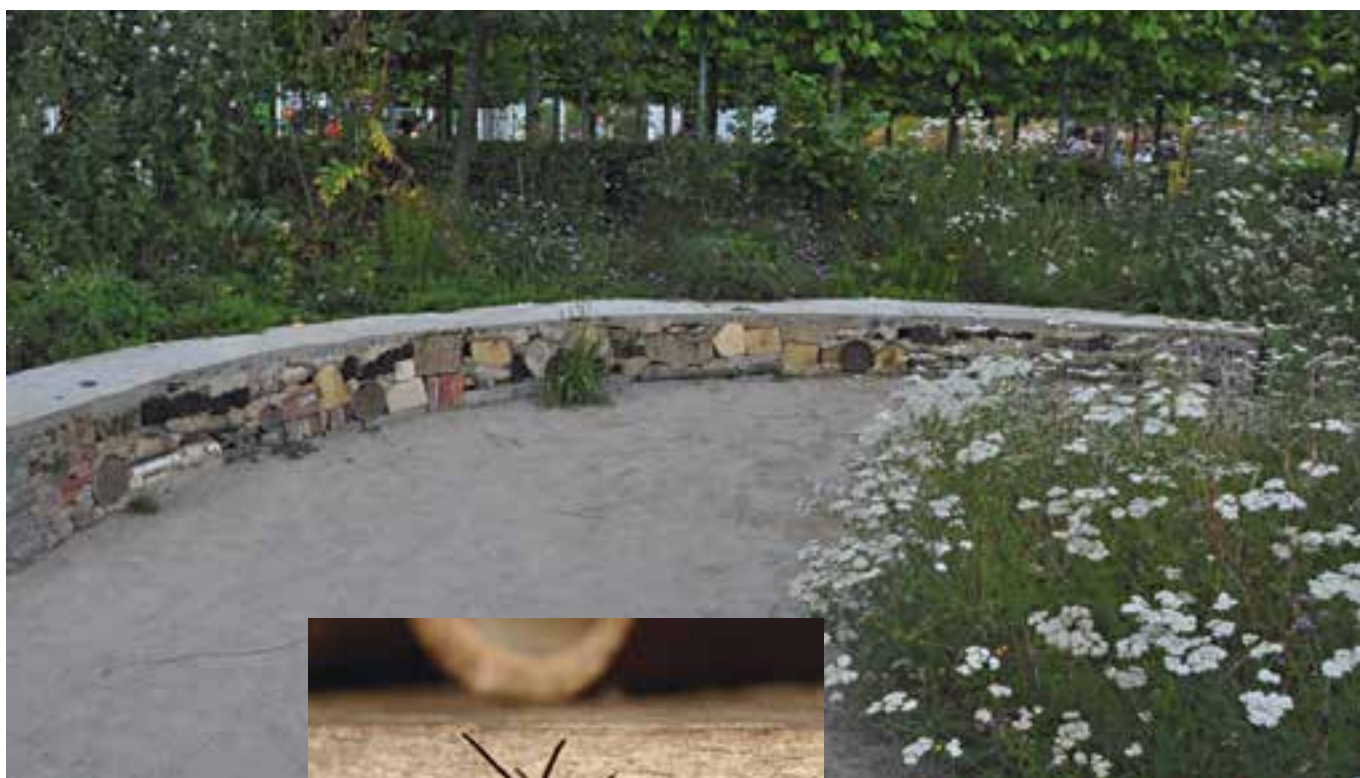
Ned. naam	Ø nestingang	Vliegtijd	Voorkomen	Voorbeelden
Grote wolbij	ca. 7-8 mm	Jun-aug	Algemeen	o.m. Lipbloemigen
Tronkenbij	3 mm	Jun-aug	Algemeen	Composieten
Grote klokjesbij	3-4 mm	Jun-aug	Vrij algemeen	Campanula
Resedamaskerbij	3-4 mm	Jun-aug	Vrij algemeen	Reseda
Lathyrusbij	8-9 mm	Jun-jul	Rivierengebied	Lathyrus
Echiumbij	ca. 4 mm	Mei-aug	Zuid-Limburg	Slangenkruid

Heriades.

In Wageningen werd ook een bijenhotel geopend.

Wilde Weelde op Floriade 2012.

Een bijenhotel in Nijmegen.

hotels grotendeels of zelfs geheel leegstaan. De kosten zijn hoog en het levert niet meer op dan een van gaten voorzien houtblok ergens in een achtertuin.

Hoe deze leegstand te voorkomen

De meeste bijen die van bijenhotels gebruik maken, vliegen vaak op een andere combinatie van planten dan bijen die in de grond nestelen. Dit is vooral in de zomer het geval. In het voorjaar foerageert het overgrote deel van de wilde bijen op

Een nestkastje voor bijen is meestal een houtblok (boomschijf of een stuk boomstam) waar gaten in zijn geboord die variëren van 4-15 (20) centimeter. De grootte van de nestingang loopt meestal parallel met de lengte van de boor. Hoe langer de boor des te groter het gat dat varieert van 2-12 millimeter. En dat loopt weer parallel met de grootte van de bijen die daar gebruik van maken. Nestkastjes of meer bijenhotelletjes worden ook gemaakt door het bundelen van allerlei soorten holle stengels van 10 tot 20 centimeter lang (riet, bamboe, Japanse duizendknoop, takken van vlier etc). Daarnaast worden er ook nestgangen in steen geboord. De nestgangen moeten aan de achterkant altijd gesloten zijn. Verder kunnen onder andere op zijn kant geplaatste kisten met leem ook goed als nestkast of bijenhotel functioneren. Al deze elementen moeten op zonnige plekken worden geplaatst. Boorgaten mogen geen rafels hebben. Als je meerdere van deze elementen samenvoegt, heb je een bijenhotel. In principe hoeft dat geen cent te kosten.

een combinatie van bomen, heesters en kruidachtigen. In het late voorjaar en vroege zomer is deze combinatie uitgebloeid. We zien dan vooral in het openbaar groen een sterke afname van de wilde bijen. Late voorjaarbijen en zomerbijen vliegen hoofdzakelijk op kruidachtige planten. Voor bijen die gebruikmaken van bijenhôtels, is dat meestal een andere combinatie dan bijen die in de grond nestelen.

Conclusie

Voordat er aan een bijenhotel wordt gedacht, moet er eerst worden gekeken naar de aanwezige of potentiële voedselvoorziening. Als die onvoldoende is, is het plaatsen van een bijenhotel zinloos. Ook uit educatieve overwegingen: bezoekers en voorbijgangers moeten zien hoe een bijenhotel functioneert. Dat moet niet beperkt blijven tot een meestal heel duur informatiepaneel. De bijen moeten dat zelf duidelijk laten zien.

Literatuur

- Breugel, P.van, 2012. Nesthulp voor solitaire bijen en wespen. *Entomologische berichten* 72: 125-140.
- Koster, 2013. Meer wilde bijen in en om stedelijk gebied. *Groen*, 69 (3): 29-33.
- Theo M.J. Peeters, Hans Nieuwenhuijsen, Jan Smit, Frank van der Meer, Ivo P. Raemakers, Wijnand R.B. Heitmans, Kees van Achterberg, Manja Kwak, Anne Jan Loonstra, Jeroen de Rond, Mervyn Roos & Menno Reemer, 2012. *De Nederlandse bijen (Apidae s.l.)*. *Natuur in Nederland* deel 11, 544 pp.
- Westrich, P. (1989). *Die Wildbienen Baden-Württembergs*. Ulmer, Stuttgart, pp. 972.
- Westrich, P. 2011. *Wildbienen; die anderen Bienen*. Friedrich Pfeil, München, 168.